

INHOUD

- advertenties
- heemkundige bijdrage:
“Geneeskunde vroeger...”
- voorstelling jaarboek
- algemene vergadering
30 maart '93 om 19.30 uur
in **Lindelo**
- St. Ambrosiusgilde...
- tentoonstelling

MEDEDELING

voorstelling jaarboek '92

zaterdag 20 en zondag 21

februari 1993

tentoonstelling : opgegraven

voorwerpen.

in de gemeentelijke jongensschool

Rechtestraat 69 Lille

Heemkundige Kring v.z.w. "Norbert de Vrijter" Lille

Rek. nr. : 954-7353871-55

“Norbert de Vrijter” V.Z.W.

p.a. Jos Aerts, Boskant 17
2275 Lille

afgiftekantoor 2275 Lille

DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING
'Norbert de Vrijter'

Tiende jaargang nr. 39 jan. '93.

insert-reklame

HEEMKUNDIGE

BIJDRAGE.....

HEEMKUNDIGE KRING

NORBERT DE VRIJTER.

* * * * *

DE GENEESKUNDE IN VROEGERE TIJDEN.

Dr. Paul Janssens (Poederlee)

Vanaf de mens zijn intrede op de wereld deed is hij onderhevig geweest aan ziekten en ongevallen. Niet alleen heeft hij getracht zichzelf te helpen maar ook zijn stamgenoten hebben gepoogd hem te genezen. En zo zien wij dat zelfs trepanaties of schedelboringen met een stenen krabber uitgevoerd werden tijdens de Jonge Steentijd, enkele duizenden jaren geleden. Dat hier niet het huidige geneeskundige doel werd beoogd, zoals het stoppen van een inwendige schedelbloeding dan wel het uitlaten van één of andere boze geest, doet niets ter zake: het was een geneeskundige daad.

Het is vooral toen de Romeinse legioenen ons land veroverden dat tevens de echte geneeskunde haar intrede deed. Hiervan getuigen metalen instrumenten in brons en ijzer die ook in onze omgeving gevonden werden, zoals te Grobbendonk.

De geneeskunde verdween grotendeels vanaf het begin der vroege middeleeuwen: Clovis was een Romeinenhater alhoewel er aan het Merovingische hof artsen werkzaam waren. Maar met Clovis kreeg de christelijke leer vaste voet in het Westen met de vroege ideeën van die tijd. Immers de geneeskunde bezat steeds nauwe banden met magie en godsdienst. De Oude Grieken hadden de geneeskunde onafhankelijk gemaakt van de godsdienst. Het christendom deed het omgekeerde en bracht er alles terug naartoe. Hetgeen uit de Oudheid kwam en niets met Christus te maken had was heidens en diende uitgeroeid met wortels. en al. De grondige schoonmaak kreeg haar beslag, toen een groep christenen in 391

de bibliotheek van Alexandrië met haar 700.000 boekrollen, erfenis van de Griekse cultuur, in brand stak. Daarmee werd met de wetenschap schoonschip gemaakt. Kerkvaders met overdreven ijver behept wisten het beter: zo beweerde bv. Tertullianus (160 - 211 na Chr.) dat elk onderzoek naar de waarheid door het bestaan van het Evangelie volkomen overbodig was geworden. Met de geneeskunde werd het al niet beter: "Weg met het lichaam! Leve de ziel!". Al had de Verlosser gezegd: "Genees de zieken", toch werden zijn woorden verkeerd begrepen. Hijzelf deed wonderbare genezingen. Al wie Hem als geneesheer wou navolgen, kon niets anders bereiken dan een afbreuk van zijn glorie. Nog meer, de ziekte is een goddelijke straf, het middel om de mens te louteren: ze diende dus niet bestreden te worden. De opkomst van het christianisme was voor velen een reden om de studie van de godgeleerdheid verder uit te breiden. Vooral de studie van de natuurwetenschappen had geen zin meer. De geneeskunde geraakte terug in het spoor van een arts, Galenos, die in de tweede eeuw te Rome pratikeerde. In tegenstelling met zijn Romeinse tijdgenoten aanbad hij slechts één godheid en nam tevens het bestaan van de ziel aan. Samen met het Evangelie waren de geschriften van Galenos de weg naar de kennis. Elke twijfel was overbodig, zelfs uit den boze en bestraft als pure ketterij, waarvoor afdoende middelen bestonden: de folterkamer en de brandstapel. Was het lichaam van weinig belang, dan moest het na de dood toch onaangeroerd blijven, want op de dag van de Wederopstanding zou het opnieuw verrijzen. Daarom wilde de Kerk geen lijkschouwingen.

Oefende de Kerk een negatieve invloed op de geneeskunde uit, dan maakte zij aan de andere kant goed wat zij remde. In de eerste plaats vertaalden de monniken in de kloosters vele Griekse werken en stelden ze te boek. Vervolgens predikte het christendom de liefde voor de evenmens. De hulp aan de zieken - niet zozeer geneeskundige dan toch de lichamelijke zorg - ontstond in de kloosters. Maar met de bekommring om het geestelijke zou ook de bezorgdheid om het lichamelijke groeien. Deze evolutie van de geneeskunde werd ten andere door de Kerk gesteund. Zo schreef Karel de Grote in zijn capitularia verordeningen voor de geneesheren voor. Doch er kwam geen nieuws op het geneeskundig niveau: de monnik werkte traag voort in zijn klooster.

Het ontstaan van de hospitalen was dan ook een parel aan de kroon van het christendom. Vermelden wij de Johannietenorde, die al 30 jaar zieke pelgrims te Jeruzalem verzorgde toen de stad in 1099 door Godfried van Bouillon werd ingenomen. Het is slechts in de latere middeleeuwen dat er schot komt in het geneeskundig onderwijs, dat zal kristalliseren in het ontstaan van de medisch gerichte universiteiten. Dit gebeurt wanneer de steden zich tot aparte politieke en economische centra zullen vormen. Zo is de eerst gestichte (elfde eeuw) die van Salerno in het zuiden van Italië. Stilaan komen er meerdere: Bologna, Parijs en Montpellier. Wie de doktersgraad wilde halen diende enkele jaren ver van huis door te brengen. Het was een kostelijke studie en bij zijn vestiging in eigen land diende zijn honorarium in verhouding te staan met deze langdurige en hoge studiekosten. Een dergelijke dure raadpleging liet de beurs van de gewone man niet toe. Hij kon zich maar de hulp permitteren van een of andere kloosterling die zijn kennis had opgedaan in de medische handschriften die zich in de kloosterbibliotheek bevonden. Meestal was er daar ook een plantentuin aanwezig die geneeskrachtige planten voortbracht. De zeldzame artsen dienden dan ook hun diensten kwijt te raken aan leden van de rijke aristocratie. Het kon ook dat hij aangesteld werd door het stadsbestuur, steeds bevreesd voor het uitbreken van epidemieën, vooral die van de pest. Nochtans waren er aan de universitaire vorming van de artsen twee grote nadelen verbonden. De eerste was dat de universiteit de geneeskunde geen vooruitgang deed boeken. Men bleef trappelen vooral bij de werken van Galenos. Lijkdissectie was verboden en men kon dus geen controle voeren over hetgeen deze auteur geschreven had. Daaraan zou onze grote Van Wezel, beter bekend onder zijn verlatijnste naam, Vesalius, een einde maken, zij het met veel last en moeite. Als tweede moeilijkheid was het feit dat de arts geen manuele tussenkomst leverde. Zijn bijstand aan de zieke was eerder een symbolische handeling waarbij hij meer zijn theoretische kennis kon tentoonspreiden. Na het aandachtig zoeken naar uitwendige ziekteverschijnselen, het voelen van de pols en het bekijken van de urine ("pislezen") werd de diagnose gesteld samen met het gunstig of ongunstig verloop van de ziekte, de prognose. Dan werd de behandeling vastgesteld,

waarbij de stand van de hemellichamen van groot belang was. Het dieet werd besproken en daarmee was de kous af voor de geneesheer. Hetgeen volgde diende uitgevoerd door de barbierchirurgijn: het ging meestal over het toedienen van lavementen en het aderlaten om alzo de ziekteverwekkende stoffen uit het lichaam te drijven.

Wij zien dus dat de werkelijke behandeling door een niet-geneesheer uitgevoerd werd. Deze baardscheerders bezaten slechts een praktische kennis want de theoretische werd alleen in het latijn onderwezen, een taal die zij niet machtig waren. Zij waren wel verenigd in corporaties en onderworpen aan stipte regels. Hun kennis werd niet opgedaan in leerscholen maar werd overgedragen van de meester-barbier op leerjongens die al vroeg werden aangenomen. Deze leerjongens dienden ook ingeschreven in de corporatie en moesten aan het einde van hun opleiding hun kunde bewijzen met een praktisch examen. In den beginne van hun werkzaamheden dienden zij eerder als knechtje te spelen terwijl toch hun ouders een belangrijke som aan de meester dienden te betalen.

Wanneer in 1425 de universiteit te Leuven gesticht werd veranderde er niet veel aan de gewone gang van zaken: het honorarium van de geneesheren bleef hoog overeenkomstig het langdurig verplicht verblijf in die stad en de medische kennis nam niets of weinig toe. De kentering zal moeilijk op gang komen na de publicatie van het werk van Vesalius, wanneer deze de bewijzen levert dat de anatomie van Galenos fout was. Maar anatomie is nog geen ziekteleer in dat beruchte jaar 1534. Toch kwamen er enkele verbeteringen op geneeskundig gebied en wel van een Franse barbier-chirurgijn, Ambroise Paré, tijdgenoot van Vesalius en die eens met hem samengewerkt heeft.

Het duurde tot in de 17de eeuw dat de vooruitgang een doorbraak zou kennen. Het verbod van lijkschouwingen wordt niet meer zo streng toegepast. In Antwerpen in het jaar 1620 zullen de geneesheren een eerste beroepsvereniging vormen, het Collegium Medicorum, en er degelijke anatomische lessen geven aan de kandidaat-chirurgen. Dat bij zulke dissecties ook ziekelijke afwijkingen vastgesteld worden is begrijpelijk en alles gaat nu vlugger: de uitvinding van de microscoop doet de wereld van het kleine ontdekken met de samenstelling van de weefsels, zo goed

van gezonde als van zieke, maar ook de verwekkers van besmettelijke ziekten, de microben. Verder hoeven wij niet te gaan. Wat niet wil zeggen dat de strijd tegen de ziekte heden afgelopen is. Er zijn nog grote vijanden, kanker en AIDS maar eens zal de menselijke geest hierover ook zegevieren.

Een laatste woord over de geneeskunde op ons platteland. Geneesheren en barbiers hebben hier niet veel te rapen gehad bij een arme boerenbevolking. Charlatans en bedriegers hebben getracht die mensen te bestelen door ze aan te zetten meestal waardeloze produkten te kopen. Sommige personen hebben getracht door hun persoonlijke kennis en ondervinding soelaas aan de zieken te brengen. Hun soms goede resultaten bezorgden deze "genezers" wel eens een zekere faam. Zo sprak met te Antwerpen nog over het "Zandboerke" en Mie Broos van Vorselaar. In onze vier deelgemeenten heeft er geen geneesheer gewoond.

Wel barbiers-chirurgijnen. In 1647 woonde er een te Gierle, Jan Verbraken, maar was er nog geen te Lille, waar in 1656 beroep diende gedaan te worden op Meester Laureys Janssens, chirurgijn te Herentals voor gevallen van pest. Nochtans had het schepencollege te Lille reeds de noodzaak van een chirurgijn-pestmeester aangevoeld in 1636 en hiervoor een zekere Adriaen Soeten uit het Limburgse laten overkomen. Deze man is echter vlug van het toneel verdwenen, hetzij dat hij Lille verlaten heeft wegens het schamele loon dat hij ontving, ofwel dat hijzelf slachtoffer werd van de pest. Dit feit kan nog opgezocht worden in de registers van overlijden. Het is slechts in 1668 dat er zich te Lille een chirurgijn zal vestigen en die er ook als pestmeester zal optreden: Franchoys de Haen, die er woonde in het huis van de huidige familie K. Van Looy-Copmans in de Boskapelstraat te Lille. De man moet wel een ijzersterk gestel gehad hebben en tevens immuun voor de pest geweest zijn want hij overleed te Lille in 1707 of 1708, wanneer de laatste epidemie van pest reeds lang uitgewoed was. Het is niet geweten of zijn zoon die ook Franchoys heette, één jaar vóór of na zijn vader overleden is: daarom die beide data. In sommige gevallen van een zware epidemie werd zelfs beroep gedaan op een tweede pestmeester zoals in 1668 toen Meester Jan van Mol gedurende 14 dagen hier de pestlijders verzorgde. Deze chirurgijn was afkomstig van Hogemierde (Nederland). Het is echter ook moge-

lijk dat op dat ogenblik Franchoys de Haen nog niet in functie was. Franchoys de Haen moet vele goede diensten aan de gemeenschap gegeven hebben en het is dan ook niet verwonderlijk dat hij een vooraanstaand man in het beheer van de gemeente werd.

VOORSTELLING VAN HET JAARBOEK 1992 - TENTOONSTELLING

GEMEENTELIJKE JONGENSCHOOL LILLE

ZATERDAG 20 EN ZONDAG 21 FEBRUARI 1993.

Inhoud van ons jaarboek 1992 :

- Norbert de Vrijter bestaat tien jaar. (J.Aerts)
- Het laathof van het kapittel van de lierse Sint-Gummaruskerk te Lille (W.Van den Branden)
- Wandeling door Gierle in 1926. (H.De Kok en W. Van den Branden)
- Boerengilde, Landelijke Gilde te Lille is 100 jaar.(L.Pluytm)
- Koninklijke Harmonie St.-Amelberga te Wechelderzande.(R.Dillen)
- Uit het leven van kunstschilder Reginald Gosling te Poederlee (F.Wouters)
- Brabantse Steden onder de Romeinen naar enkele plaatsnamen deel 2 (De Wachter
- De koster-onderwijzersfamilie Verreet te Wechelderzande(J.Van Olmen)
- Zestig jaar kajotterij in Poederlee (F.Wouters)
- Iets over familienamen uit Groot-Lille (R.Dillen)

ALGEMENE

LEDEN

VERGADERING.

De jaarlijkse algemene statutaire vergadering voor al de leden gaat door in de cafetaria van het rust- en verzorgingstehuis Lindelo op **dinsdag 30 maart '93**.

De aanvang is voorzien voor 19.30 uur.

Naast het jaarverslag en de gedeeltelijke herverkiezing van het bestuur zal er een interessante voordracht gehouden worden. Dokter Paul Janssens zal er spreken over de befaamde "Opgravingswerken in de kathedraal van Antwerpen". Nu deze opgravingen voorbij zijn zal Paul Janssens ons aan de hand van videobeelden de opgravingswerken toelichten. Met opgegraven voorwerpen zal hij ons het enorm belang van deze opgravingswerken aantonen. Degenen die vorig jaar samen met Paul Janssens als gids een bezoek brachten aan deze opgravingswerken in de antwerpse kathedraal zullen ongetwijfeld deze avond niet willen missen.

Dus: alle leden hartelijk welkom op deze bijeenkomst in het cafetaria in Lindelo. Afspraak: dinsdag 30 maart om 19.30 uur.

* Onze jaarlijkse heemkundige uitstap is ook al gepland. Dit keer zal hij ook weer doorgaan de laatste zaterdag van augustus. Houd dus zaterdag 28 augustus '93 reeds vrij. Ons bestuurslid Walter Driesen maakt weer een boeiende uitstap voor ons klaar. Dit keer bezoeken we Haspengouw. Meer details volgen in een later contactblad. Doch noteer al vast deze datum dan sta je later niet voor verrassingen.

* Het huidige bestuur van de heemkundige kring bestaat uit:

voorzitter: Jos Aerts

ondervoorzitter: Jules Van Olmen

secretaris: Henri De Backer

penningmeester: Jos Willems

archivaris-geschiedkundige: Walter Van den Branden

werkgroep archeologie: Dr.Paul Janssens

leden: Bertels Louis, Dillen Rosette, Driesen Walter,
Peeters Emiel, Van Glabbeek Frans.

St.-Ambrosiusgilde helpt mee steunen het "Project Pakistan"

"HONGER" OP DE PLANKEN IN DE KEMPEN

Honger is een monoloog van Sam Bogaerts, naar de gelijkaardige roman van de Noor KNUT HAMSUN.

Knut Hamsun, die in 1920 de Nobelprijs voor Letterkunde ontving, behoeft nauwelijks een nadere introductie. Hij was reeds voor de oorlog een zeer populair auteur in ons land: op de gedichten en toneelstukken na is Hamsuns gehele oeuvre in het Nederlands vertaald. In de jaren zeventig was er sprake van een Hamsun-revival en werden vele van zijn werken opnieuw uitgegeven, waaronder HONGER en PAN.

De roman honger kan autobiografisch genoemd worden. Sam Bogaerts heeft de roman herwerkt tot een monoloog, die enkele jaren geleden gespeeld werd door Lucas Vandervorst.

HET VERHAAL

Het verhaal gaat over een schrijver, welke aan de rand van de maatschappij verzeild is en letterlijk en figuurlijk honger heeft. Letterlijk door de armoede waarin hij zich bevindt, figuurlijk door de drang naar literaire inspiratie.

Het publiek wordt getuige van de tweestrijd van een man, geslingerd tussen intellectuele hoogmoed en knagende honger, tussen invallen van hoogstaande literatuur en wanhoop.

De schrijver holt als het ware weg van het noodlot voor invallen van zijn onrustige hersenen, doch wordt telkenmale opnieuw geconfronteerd met zijn ellendig bestaan. Hij hongert naar een allesverterend vuur, naar een vuur van stralen, een hemel en aarde in volle vlam. Het heelal in brand, en dan niets meer.

DE MONOLOOG

De monoloog wordt gespeeld door Ed Van Doninck, van in den beginne acteur bij Theater Anoniem (bestaat dit seizoen 10 jaar).

De speelduur zal ongeveer 1 uur zijn, ononderbroken gespeeld zonder pauze. De regie is in handen van Johan Van Lierde.

Het stuk speelt zich af in een café. Nodig is één toog en 10 tafeltjes met max. 5 stoelen per tafel. (max.50 personen)

Het kan ook in een andere ruimte gespeeld worden (geen café) waar de toog kan vervangen worden door een kast van ongeveer tooghoogte waar 1 man kan opzitten en liggen.

Voor belichting en geluid staat de technische ploeg van Anoniem.

RONDREIZEN

Theater Anoniem zou met dit stuk graag rondreizen.

Geïnteresseerden welke graag dit stuk in huis halen kunnen voor verdere inlichtingen steeds terecht bij Daneels Piet, 014-55.57.90 en/of bij Willem Defijn, 014-55.39.95.

Boeken kan op het nummer 014-55.55.88 bij Ed Van Doninck.

In Gierle zitten tegenwoordig durvers. Wij willen hen graag steunen en aanmoedigen.

De opbrengst van deze voorstellingen gaat integraal naar het Project Pakistan. Het stuk gaat in première op vrijdag 12 februari 1993.

Op 11 maart 1993 in de Gildekamer te Poeyelheide om 20 uur.

TENTOONSTELLING OPGEGRAVEN VOORWERPEN - AFHALEN JAARBOEKEN

In de lokalen van de gemeentelijke jongensschool, Rechtestraat 69 te 2275 Lille, wordt een grote tentoonstelling opgezet met zeer vele en mooie gevonden voorwerpen, veelal uit de dertiende en veertiende eeuw. De voorbije maanden hebben leden van de heemkundige kring waardevolle voorwerpen, en scherven gevonden tijdens de opgravingswerken in de Aa-vallei. Nu zal voor de eerste maal dit alles getoond worden aan het publiek. Ook zullen er voorwerpen tentoon gesteld worden die door de leden van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, opgegraven werden tijdens vorige opgravingswerken.

De tentoonstelling is toegankelijk op zaterdag 20 februari '93 van 16.00 tot 19.00 uur. Zondag kan men de tentoonstelling bezoeken van 10.00 tot 18.00 uur. Tijdens de tentoonstelling kan ook het jaarboek afgehaald worden en kan men terug inschrijven voor het volgende jaarboek.

Jaarboek 1992

Lille
Gierle
Poederlee
Wechelderzande

VOORSTELLING VAN HET JAARBOEK 1992

TENTOONSTELLING VAN AL DE OPGEGRAVEN VOORWERPEN TE POEDERLEE

ZATERDAG 20 EN ZONDAG 21 FEBRUARI 1993

GEMEENTELIJKE JONGENSSCHOOL RECHTESTRAAT 69 LILLE